

רחוקה — אינו פצוע דכא, שאם כן, לא היה מקום לשאלה, וגם לא היו חוששין לממזרות בבניו. וכן מוכח מדברי רבא להלן 'דלא מנה ביה דורות'.

'... על כל פנים נתברר שאיסור פצוע דכא הוא רק כשאינו מוליד, ואף כשבזמן נתינת התורה לא הוליד, אם נשתנה הטבע ומוליד אינו באיסור פ"ד, ולכן ניקבה הביצה, אף שבגמ' איתא לאיסור, כיון שעתה חזינן שהרופאים מנקבים ונוטלין משהו ומולידין — כשר לבא בקהל. אבל נראה דדוקא הנקיבה שעושין הרופאים שיודעים איך לנקב וליטול כשר, שהרי רק באופן זה חזינן שמוליד, ולא בניקבו דרך סבה כהא דההוא דסליק לדיקלא וחרזיה סילוא בביצים, שאולי נעשה באופן שנתקלקל שלא יוליד אף לפי מה שנשתנה עתה, אך כשיווליד לא נימא חזר על בניו, שהרי אפשר שגם בדרך סבה היה הנקב באופן שלא קלקל ההולדה כיון דאיכא מציאות שיוליד, ואם ספק פצוע דכא כשר יש להכשיר אף בניקב דרך סבה. ועיין בים של שלמה לענין ניטלה ביצה אחת שגם כן כתב שהרופאים יודעים לאמן ידיהם ואיך לעשות — הובא בפתחי תשובה סק"ו עיי"ש, ולכן אין להוכיח ממה שמולידין כשנקבו הרופאים לניקבו בדרך סבה.

עכ"פ בעובדא דידן רשאין להניח לרופא ליטול משהו מהביצה לבדוק למי שאיזה שנים שחי עם אשתו ולא הוליד, לידע איך לרפאותו שיוכל להוליד'. (אגרות משה אה"ע ח"ב ג).

(ע"ב) 'אמר רבא היינו דקרינן פצוע ולא קרינן הפצוע' — כי 'הפצוע' משמע פצוע מעיקרו. וכיצא בזה דרש רבא (בפסחים נח) העלה — עולה ראשונה. וכיו"ב אמר רבא (בחולין צא. ועוד) הירך — המיומנת שבירך. (ע"ע במצוין ביומא לד).

דף עו

(ע"ב) 'ופורץ לעשות לו דרך ואין ממחה בידו...' —

'... והמלך אשר במשפט יעמיד ארץ, לצמצם מדינתו להיות הכל בגבול, דכשאיין מלך, איש הישר בעיניו יעשה, ומדת דינא דמלכותא הוא לצמצם הנהגת אותם שתחתיו — בנוגע לצרכו הוא בתכלית ההתפשטות, שכל האמור בפרשת מלך — מלך מותר בו. ונאמר 'הלהוכיח מלך נתנוך' שפשוטו נראה שאין להוכיח המלך, ואולי דרשו הוכח תוכיח עמיתך דוקא, ומלך אין קרוי עמיתך, שאימתו עליך... אבל קבלתי הפירוש, כי המלך יש לו עומק בבינה שבלבו, מה שלא נגלה לאדם אחר, עד שמחמתו מוכרח פעמים לעבור על דברי תורה, על דרך 'עת לעשות לה' הפרו תורתך', ואין יכול להוכיחו אלא מי שהגיע למקומו ומדריגתו ויודע מעמקי לבבו, והכל מצד הדבקות שיש במעמקי לבו עם עומק ראשית דמחשבתו ית' הנעלם מעין-כל בעולם-הזה. ומצד הזה יכול לפרוץ כל הגדרים והגבולים, כי יש לו תכלית ההתפשטות בלי גבול, וכמו שנאמר 'רוחב לב מלכים אין חקר'.

ומצד צמצומו בא לו תוקף היראה יותר מכל אדם, כמו שאמרו בברכות, מלך כיון שכורע שוב אין זוקף. והוא מצד עוצם יראת ד' החופפו... ואחר כך על ידי גודל היראה הקודמת לחכמה חכמתו מתקיימת, והחכמה תעוז לחכם ונעשה מגדל עוז אשר ירוץ בו צדיק (ע' משלי יח). הריצה היא התפשטות באין מעצור, כי נכון לבו בטוח בד' ועל זה סמוך לבו אשר לא יירא'. (מתוך 'מחשבות חרוץ' יב, עמ' 93. ע"ע משלי כה 'שמים לרום... ולב מלכים אין חקר'; 'מי השילוח' ח"א ס"פ שופטים).

דף עז

'עמוני ולא עמונית' — דרשה או 'הלכה'?
 'אקשי להו דואג כל הני קושייתא — אישתקי. בעי לאכרוזי עליה. מיד — ועמשא... כך מקובלני
 מבית דינו של שמואל הרמתי 'עמוני ולא עמונית'... —

יש לבאר מהותו של הויכוח שבין דואג לאבנר וליושבי בית המדרש, בדרך זו: דואג סבר שההלכה
 שהורה בועז והוקנים להתיר את הנקבות של עמון ומואב, הלכה זו דרשוה מן הכתובים, בדרך המקובלת
 אצל החכמים לדרוש את הכתוב. ולכן סבר דואג שיש סמכות לבית דין אחר להורות כפי הנראה בעיניו,
 אף בניגוד להוראה הקודמת — כאשר באמת כך היא ההלכה בכל הדינים הנלמדים ממידות שהתורה
 נדרשת בהם, (כמבואר ברמב"ם בהלכות ממרים ב,א). עד שבא עמשא ואמר שאין זו דרשת הכתוב, אלא קבלה
 היא בידו מ'הלכה למשה מסיני' [כך מקובלני]. וכיון שכך, אין כח לשום ב"ד לחלוק. כמבואר ברמב"ם
 שם.

בזה מובן נימוקו של הגואל שסרב לגאול, ככתוב (רות ד,ו): פן אשחית את נחלתי. ופרש רש"י שם 'לתת
 פגם בזרעי... וטעה בעמוני ולא עמונית'. ויש לבאר למה תלה הדבר בזרעו, הלא אסורה היא לו באיסור
 'לאו' לפי סברתו שעמונית בכלל האיסור?

— אלא שסבר הגואל, אם אף יפסקו עתה בית דין להתירה, פן יבוא בית דין אחריהם ויבטל אותה
 הוראה, כפי שביקש דואג לעשות, ואז יטילו פגם בזרעו. ולא ידע שדבר זה הינו 'הלכה למשה מסיני',
 ואין ביד בית דין אחר לבטלו.

ואכן, כתב הרמב"ם (הל' איסורי ביאה יב,יח) שדין 'עמוני ולא עמונית' — הלכה למשה מסיני הוא. וכן
 כתוב בסמ"ג (לאוין קיג). (חדושי מרן רי"ז הלוי — רות. וע' במהרש"א כאן דרך שונה)

הוראה שלאחר מעשה

'כל תלמיד חכם שמורה הלכה ובא, אם קודם מעשה אמרה — שומעין לו, ואם לאו — אין שומעין
 לו'

— אומר רבנו תם (בתד"ה אס): דוקא כשיש לו נגיעה בדבר, כגון יתרא, שהיה צריך לאותה הוראה,
 שהרי נשא את בת ישי, אבל אם אין ההוראה נוגעת לו למעשה — שומעין לו גם כשהורה לאחר מעשה
 שבא לידו.

בזה יש לפרש דבר תמוה במגילת רות; לאחר שבוועז אומר לרות (ג,ג): והיה בבקר, אם יגאלך טוב
 יגאל, ואם לא יחפץ לגאלך, וגאלתיך אנכי וגו', הנה הוא עולה השער אל הזקנים וישב שם, וכאילו
 במקרה והנה הגאל עובר (ד,א), ורק אז שאלו בועז אם חפץ לגאול אם לאו. — מדוע לא השכים ראשונה
 לפתחו של הגואל לשאלו אם יחפץ לגאול, ואם יחפץ, שוב אין לו כבר צורך לשבת עם הזקנים בענין.
 הגואל בעצמו יסדר את עניני הגאולה?

אלא, כיון שעד לאותה השעה לא הוקבעה ההלכה 'מואבי ולא מואבית', לכן בועז שהיה ראש לסנהדרין,
 הקדים לעלות לשער לקבוע ולפרסם את ההלכה עם הזקנים (שלכן לקח עשרה זקנים, כמו שאמרו
 בכתובות ז,ז), בטרם יהא הדבר נוגע לו באופן מעשי. שאילו כבר ידע שהגואל לא יגאל, היה כמורה
 הלכה לאחר מעשה ש'אין שומעין לו'. (המקרא והמסורה לר"ר מרגליות, ו)

*

'על ידי רחמים יוכל לזכות שיהיה נפסק הלכה לטובתו. וכמשמעות לשון הגמרא (יבמות ע"ז א)
 דדרשו 'פתחת למוסרי' ו'רבות עשית אתה ד' נפלאותיך' וגו' על דוד ורחבעם במה שההלכה

עמוני ולא עמונית וכו' — כי הוא נפלאות שעשה הש"י עם דוד לפתוח למוסרותיו, שרצו החולקים לאסרו. וכל זמן שלא נגמרה הלכה ונקבעה בבית דין הגדול לכל ישראל, עדיין היתה הלכה רפוייה, ובזכות דוד המלך עליו השלום נקבעה ההלכה כן...
וגם בנוגע לענין יחוס משפחות דנוגע להרבה משפחות ומאורעות, אם אחד זוכה, הוא מזכה גם כל האחרים עמו שיהיה נגמר ההלכה ונפסק בבית דין כדעת אותו המתירו לבוא בקהל. וכך קבלתי, שעל ידי רחמים יוכל לזכות להיות מיוחס'. (דברי סופרים לר"צ הכהן מלובלין זצ"ל, ית. ע"ע במובא במכות יא: — חוברת מו).

דף עח

מעוברת שהתגיירה

'נכרית מעוברת שנתגיירה — בנה אין צריך טבילה'...

מבואר בגמרא שאף לפי מי שסובר 'עובר — לאו ירך אמו', טבילת המעוברת מועילה לעובר, ואינה מהווה חציצה בינו לבין המים, משום שכך הוא גידולו.

הרמב"ן (לעיל מו) הוכיח מכאן שגר שטבל לפני שמל, גרותו גרות בדיעבד. שהרי בנידוננו קדמה טבילת העובר למילתו. ואילו הרא"ה (מובא בנמוקי יוסף שם) דחה ראיה זו, שלדעתו בגיור העובר אין כל צורך במילה, והרי הוא כנקבה. ומילתו לכשנולד איננה מילת גרות כל עיקר, אלא מילת ישראל ערל.

הרי מבואר שנחלקו מתי חלה גרות העובר, לדעת הרמב"ן, אין הבן יהודי אלא כשנימול, ובעת לידתו גוי הוא, ולדעת הרא"ה כבר בלידתו הרי הוא יהודי. (ויש מקום לחקור אם כבר בעת היותו עובר הוא יהודי, או שמא אין הגירות יוצאת לפועל אלא בלידתו — ע' באחרונים). ונפקא מינה להלכה — האם בן זה יירש את אמו לאחר מיתתה; לדעת הרמב"ן נראה שאינו יורשה, שהרי רק בעת שנימול נתגייר, וכקטן שנולד מחדש היה אז. ולרא"ה — יירשנה.

אמנם, כל זה לפי הצד ש'עובר לאו ירך אמו הוא', אבל לדעת האומר 'עובר ירך אמו' הרי שבזמן גרותה היה כאבר מאבריה, ופשיטא שבשעה שנולד הרי הוא בנה היהודי לכל דבר.

להלכה נחלקו הראשונים אם נוקטים 'עובר ירך אמו' אם לאו, ואין הדבר מוכרע. אמנם יש להוכיח מדברי השו"ע מכמה מקומות שסובר שעובר זה, מיד שנולד הרי הוא יהודי:

א. משמע מלשון השו"ע ('או"ח שלא, ה) שמעוברת שהתגיירה וילדה בשבת, לשבת הבאה מלין את בנה. והרי מילת גר אינה דוחה את השבת. ומוכח שאין זו אלא כמילת תינוק יהודי הדוחה את השבת בזמנה.
ב. פסק השו"ע (י"ד רסט, ד) שאחים תאומים שהורתם שלא בקדושה ולידתם בקדושה (היינו, שהתגיירה אמם בעודם ברחמה), יש ביניהם קירבה לענין איסורי עריות, שאשת האחד אסורה על השני באיסור 'אשת אח'. מבואר גם כאן שכבר בצאתם מאמם יהודים הם.

ג. פסק השו"ע (י"ד שה, ב) שילוד זה חייב בפדיון אם בכור הוא, שהרי הוא בכלל פטר רחם בישראל משום שאמו יהודיה היתה בשעת לידתה. ואם נדונו כגר רק מזמן מילתו, נראה שלא יתחייב בפדיון שהרי לא היה יהודי בלידתו, ואחר כך נהיה למהות חדשה.

מכח ראיות אלו פסק הגאון רב"צ אבא שאול זצ"ל (אור לציון י"ד יב) שבן זה יורש את אמו. שלא כדברי הגרצ"פ פרנק זצ"ל (הר צבי י"ד רכד. מובא שם) שפסק להלכה שאינו יורשה.

[והסביר שם, שאף שהרמ"א פסק כדעת הרמב"ן המובאת לעיל, שטבילה שקדמה למילה מועילה בדיעבד, והרי לכאורה להרמב"ן אין הוא יהודי אלא במילתו, אף על פי כן, כיון שהרמ"א אינו משיג על דברי השו"ע בשלשה המקומות הנ"ל, מבואר שגם הוא מודה שהבן יהודי מתחילה. אלא שטעמו משום ש'עובר ירך אמו', והרמב"ן, כל הוכחתו הוא ממאן דאמר 'לאו ירך אמו'].

וע"ע קובץ הערות כ, ב; קובץ שעורים כתובות אות לה.

ג. לא נתרצה לייבם אלא לחלוץ וארעו אונס שהוצרך לברוח – לא מסתבר שחייבוהו מזונות (ר"י, רא"ש).

ד. היו שני יבמים, אפילו נתרצה אחד מהם ליבם, וברח – אף אחד מהם אינו חייב במזונותיה [שהרי השני לפנינו]. אבל אם האחד עשה בה מאמר ועמד בדין – חייב (עפ"י תוס').

ה. היה היבם דר במקום אחר – היבמה הולכת אחריו להתירה (סנהדרין לא:). ודוקא כשעיקר דירתו שם אבל אם דר כאן והלך לו, אינה צריכה לילך אחריו ומשתבעתו בדין חייב לזונה (מאירי ונמו"י; רמ"א קסו, א).

ו. אין היבם זכאי במעשה ידי יבמתו (ראשונים עפ"י כתובות קז). ובשלשה חדשים שהיא ניוזנית מהיבם – מעשה ידיה שלו (שו"ת הרא"ש ג, ד. וע' ביש"ש).

מבואר בסוגיא שארוסה שמת בעלה, אין לה מזונות משל בעל.

א. כמו כן אין לה מזונות משל יבם [מלבד לאחר שלשה חדשים ועמד בדין וברח] (עפ"י מאירי).

ב. משמע בסוגיא שיבמה שחלצה תוך שלשה, אעפ"י שעדיין צריכה להמתין – הפסידה מזונותיה. והדין כן אפילו לא תבעה כתובתה (מאירי).

גפלה לפני יבם קטן – מהיבם אין לה מזונות. מהבעל – נחלקו רב אחא ורבינא. והסיקו הלכה שאין לה – משמים קנסוה.

בתוך ג' חדשים יש לה מזונות מהבעל (מאירי; שו"ת מהרי"ל החדשות, רח (ועע"ש כיצד הדין בזה"ז); בית שמואל קס סק"ה).

הניחה מעוברת – ניוזנית משל בעל כל ימי אלמנותה כשאר אלמנות, ואם הפילה – דינה כשאר יבמה (עפ"י רמב"ם).

דף מב

עה. א. היבמה שחלצה, ממתה מותרת להנשא?

ב. שאר כל הנשים שנתאלמנו או נתגרשו – ממתה הן מותרות ליארס ולינשא לאחרים?

ג. גר ואשתו הגיורת – כמה זמן הם צריכים לפרוש זה מזה משנתגיירו?

ד. מה טעם אסרו חכמים לישא מעוברת חברו או מינקת חברו?

א. שנו חכמים: יבמה שחלצו לה אחים בתוך שלשה – צריכה להמתין שלשה חדשים (מיום המיתה). לאחר שלשה – אין צריכה להמתין [ואין החליצה כגט שצריכה שלשה חדשים מאז נתינת הגט, אעפ"י שמופרשת היא מבעלה כבר משעת הכתיבה – שהרי זו מותרת להתיבם לאחר שלשה חדשים ממיתה בעלה, על כן אי אפשר לאסרה להינשא לשוק].

אומר רבנו תם: מת היבם בלא חליצה – צריכה להמתין שלשה חדשים משמת ואין די בשלשה חדשים ממיתה הבעל. ומבואר בפוסקים שאין חילוק בזה אם מת בתוך שלשה חדשים או לאחרים, לעולם ממתנת שלשה חדשים משמת היבם (ע' אה"ע קסד, א יג, ב). ויש מי שצדד מסברא שאם מת היבם בתוך שלשה לאחיו אין צריך להמתין שלשה נוספים שהרי היתה אסורה עליו בספק איסור כרת, שמא מעוברת היא מאחיו, הלכך אין לחוש שמא בא עליה (עפ"י עצי ארוזים יג).

אם יש שם יבם נוסף, מותרת להתייבם או לחלוץ כעבור שלשה חדשים ממייתת בעלה אף שלא עברו שלשה חדשים ממות היבם (תרומת הדשן רכד, הובא בשו"ע ו"פ).
 ויש מי שנסתפק לומר שבזמן הזה שכופים על החליצה, אפילו היה רק יבם אחד – אינה צריכה להמתין שלשה חדשים משמת היבם שהרי אינה קרובה לביאה (עפ"י בית שמואל קסד סק"ג). ויש חולקים וסוברים שלא נשתנה הדין כיון שדבר שנאסר צריך מנין אחר להתירו (עפ"י ישועות יעקב, מובא בפ"ת שם).

ב. לדברי תנא קמא דמתניתין, הוא רבי מאיר (וכן מסר רבי ישמעאל בן ריב"ב בשם חכמים בכרם ביבנה), כל הנשים לא יתארו ולא ינשאו עד שיהיו להן שלשה חדשים, בין בתולות בין בעולות, גרושות או אלמנות, מן האירוסין ומן הנישואין. ואף על פי שהטעם הוא כדי להבחין ולידע של מי הולד (אם משום להיות לך לאלקים ולזרעך אחריו (רב נחמן] ברי"ף ו"ש"ר: רב יהודה] אמר שמואל) – שאין השכינה שורה אלא על הוודאים, שזרעו מיוחס אחריו (רש"י), או משום גזירה שמא לא ידע מי הוא אביו וישא את אחותו ויבם אשת אחיו מאמו וכד'. רבא) – לא חילקו חכמים בגזרתם ואסרו בכל הנשים גם כשבודאי אינה מעוברת כגון ארוסה וקטנה, עקרה או איילונית, וכן אם היתה מופרשת מבעלה כגון שהיה חבוש בבית האסורים או שהיתה רדופה לילך לבית אביה או היה לה כעס בבית בעלה, או שהיה בעלה זקן או חולה, או שהפילה אחר מיתת בעלה.

רבי יהודה אומר: הנשואות – יתארו, והארוסות – ינשאו. חוץ מן הארוסות ביהודה מפני שלבו גם בה וחוששים שמא בעל. וכן אמר רבי יוסי: כל הנשים (אף הנשואות) יתארו חוץ מן האלמנה מפני האיבול (כדלהלן).

נחלקו הראשונים בדעת רבי יוסי, האם מתיר לארוסות להינשא תוך שלשה כרבי יהודה (רש"י כאן, תוס', רי"ד), או שמא בזה מודה לרבי מאיר ולא התיר אלא להארס (רש"י בעירובין; ריטב"א). אמר רבי יוחנן: הלכה כרבי יוסי (ברי"ף ועוד: כרבי יהודה). ונחלקו אמוראים אם חזר בו רבי יוחנן מפסק זה אם לאו. שלח רבי חייא בר אבין: מארסים תוך שלשה. וכן עושים מעשה. וכן היה רבי אלעזר מלמדנו. ואולם רב ושמואל אמרו שצריכה להמתין שלשה חדשים חוץ מיום שמת בו וחוץ מיום שנתארוסה בו. וכן הסיקו בגמרא להלכה (מג.).

הרי"ף ושאר ראשונים פסקו כרבי מאיר, שכן רבי יוחנן חזר בו. ועוד שאמר שמואל (בכתובות פ:): הלכה כר"מ בגירותיו.

ושידוכין בלא אירוסין – מותר בתוך שלשה חדשים, ובלבד שלא יכנס לביתה (עפ"י אה"ע יג, א. ע"ש).

ג. גר וגירות צריכים להמתין (לפרוש זמ"ז ולא להינשא. ריא"ז) שלשה חדשים – להבחין בין זרע שנזרע בקדושה לזרע שלא נזרע בקדושה. וכן [לדברי רבא] משום גזרה שמא יבם אשת אחיו מאמו, שמא מעוברת היתה קודם שנתגיירה וכשתלד סבורה היא שבן שבעה הוא ובקדושה נזרע, ואם תלד בן נוסף והוא ימות בלא בנים, ייבם זה את אשתו כסבור שהוא אחיו מן האב והרי אינו אחיו אלא מן האם ואסור באשת אחיו.

ישנן דעות הסוברות שגירות אינה צריכה להמתין שלשה חדשים משום שקודם שמתגיירת היא מתהפכת כדי שלא תתעבר. ויש מתירים כן רק בגירות קטנה או בגירות זקנה שאינה בת בנים (כמפורט לעיל לד"לה. וע' משנה למלך גירושין יא, כא).

ד. לא ישא אדם מעוברת חברו ומינקת חברו. ואם נשא – יוציא ולא יחזיר עולמית [דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים: יחזיר כעבור הזמן. וצריך להוציא בגט. כדלעיל לו-ז]. בטעם האיסור הסיקו משום שסתם מעוברת עומדת להנקה, חששו חכמים שלא תתעבר לאחר לידתה וייעכר חלבה ולא יתן לה בעלה ביצים וחלב לתינוק שאינו שלו, ויסתכן וימות.

א. הרמב"ם (גירושין יא, כה) כתב טעם איסור מעוברת חברו, שמא יזיק לולד בשעת תשמיש מפני שאינו בנו. [יש מפרשים דבריו, שטעם זה שמא יזיק לעובר אינו מועיל בפני עצמו אלא בצירוף לאיסור מינקת. ומ"מ מועיל לאסור אף באופנים מסוימים שאין איסור משום מינקת, כגון שצמקו דדיה. ע' ים של שלמה. וע"ע נודע ביהודה תנינא אה"ע לה; זכר יצחק סוס"י כד; שו"ת מהרי"ל קד].

ב. רבנו שמשון הזקן היה אומר שגרשה מינקת מותרת לינשא, מפני שאינה משועבדת להניק [ואפשר שמעוברת אסור. וברא"ש ובריטב"א ובמאירי הביאו אף על מעוברת. וכן משמע בתוס' שתלו שני הדינים זב"ז. וע' נודע ביהודה יח]. ורבנו תם חלק ואסר, וכן פוסק בשאלתות דרב אחאי (תוס' ורא"ש). וכן הסכמת הפוסקים להלכה.

וכשהתינוק ירש ירושה מאביו כדי מחיתו, או אף אם לא ירש אלא שמקצים לו מראש סכום כדי כל צרכיו לכ"ד חדש בקנין גמור, ומשלישים אותו ביד שלישי או ביד בית דין [ולא יתן ביד האשה והבעל אעפ"י שהם ידועים כאנשים נאמנים], וגם לפי האומדן יש בזה זכות והטבה לתינוק בנישואי אמו לבעל זה – יש להקל בגרשה להינשא בהשלמת י"ב חדש [שהוא נחשב סוף זמן ההנקה בזמן הזה], ואפילו בתוך י"ב חדש אם גמלה מלהניק מטעמים שונים [ולא מחמת הנישואין]. ודוקא כשיש לה צורך גדול לינשא (עפ"י אגרות משה אה"ע ח"ד נ"א. וע"ש סי' מט שהתיר באופנים מסוימים אף באלמנה).

ג. נחלקו הפוסקים במינקת ובמעוברת בזנות, האם יש בה איסור. ויש מקילים אם היא מופקרת לזנות, שבעלה משמרה (ע' שו"ת מהרי"ל קד-קה ושו"ת מהרי"ו עג שכתבו לאסור. וכן דעת השלחן-ערוך (אה"ע יג, יא). ובשו"ת מהר"י מינץ (ה) חולק, וכן מובאת דעה זו בהגהות מרדכי סי' קו ובכתובות רצ, וכן הביא הרמ"א אה"ע יג, יא. וע"ש בנושאי כלים ובשו"ת משיב דבר ח"ד יח). ויש שהורו להקל דוקא בנתעברה באונס, או אף בספק אונס (ע' זכר יצחק כד; אבני נזר אה"ע כו).

בספר מנחת שלמה (ח"ג צח, ט-י) נקט שהמעוברת בהזרעה מלאכותית [אף מאיש זר] אין איסור משום מעוברת ומינקת חברו ואין בעלה צריך לפרוש ממנה אלא שלשה חדשי הבחנה.

ד. עבר וקידש – נחלקו הפוסקים האם כופים לגרשה או אין כופים אלא די בכך שלא יכנוס עד עבור הזמן (ע' אה"ע יג, יב).

ה. יש מן הפוסקים שהקלו באופנים מסוימים כשהאשה לא התחילה להניק את בנה כלל, וגם היא עשירה ויש לה די לפרנס את ולדה. ויש אוסרים (ע' שו"ת הריב"ש תסג; ריטב"א מג. אמונת שמואל ב; בית שמואל יג ס"ק לו; וע' באריכות באוצר הפוסקים יג, פד; אבני נזר אה"ע נג; עזרת כהן כ; שבט הלוי ח"ו רא).

ו. נחלקו האחרונים במעוברת ומינקת מנכרי, האם גם עליה חל האיסור להינשא לישראל תוך כ"ד חדש (ע' נודע ביהודה תנינא לח. וע' בשו"ת שבט הלוי ח"ה קצו מעשה בבת ישראל שברחה עם ערבי לעיר עזה וילדה לו בן ואח"כ שבה אל עמה ואל אלקיה).

ז. המניקה ולד של אשה אחרת [אפילו התינוק מכירה] – אינה אסורה מלינשא (עפ"י שלטי הגבורים ועוד. ע"ע פרטים ושיטות בשו"ת משיב דבר ח"ד כא; אבני נזר אה"ע נב, נ).
פרטים נוספים בהמתנת מינקת חברו – בכתובות ס.